

ประเทศไทย: กฎหมายใหม่ว่าด้วยการป้องกัน SLAPP ถือเป็นก้าวสำคัญ แต่ยังคงต้องปรับปรุงเพื่อให้การคุ้มครองมีประสิทธิภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้น

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists หรือ ICJ) ยินดีต่อการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาไทยเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2568 ที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นในการคุ้มครองบุคคลในประเทศไทยจากการถูกดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณะ (SLAPPs)

อย่างไรก็ดี แม้มาตรการดังกล่าวจะถือเป็นก้าวอย่างที่มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ถูกต้องแต่ทว่ายังไม่เพียงพอ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เท่านั้น รวมทั้งยังไม่ครอบคลุมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมในทางที่ผิดอันมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นสาธารณะและจำกัดการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

“นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ผู้ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมกับกลไกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จะได้รับความคุ้มครองจากการถูกฟ้อง SLAPPs” สันหวรรณ ศรีสวด ที่ปรึกษากฎหมายอาวุโสของ ICJ กล่าว “แต่ยังเป็นที่น่าผิดหวังที่ประเทศไทยยังคงไม่มีกรอบกฎหมายป้องกันการฟ้องคดี SLAPPs อย่างครอบคลุมให้สามารถรองรับคดี SLAPPs ที่มีความหลากหลายตามที่ ICJ และหน่วยงานอื่นๆ เก็บข้อมูลได้ ซึ่งไม่ใช่แค่การร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น”

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2568 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2568 ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 132 ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่แจ้งข้อมูล ส่งพยานหลักฐาน หรือแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยบุคคลดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัยจากการกระทำดังกล่าวที่นับว่าเป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะที่สำคัญ

ป.ป.ช. ยังมีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนตามความจำเป็นแก่บุคคลดังกล่าว รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีที่บุคคลเหล่านั้นตกเป็นเป้าของการดำเนินคดีตอบโต้จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ

“กฎหมายฉบับนี้นับเป็นหนึ่งในบรรดากฎหมายหลายฉบับที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นมาตรการป้องกันการฟ้อง SLAPPs อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าในการปฏิรูปกรอบกฎหมายในภาพรวมยังคงไม่คืบหน้านัก ขณะที่มาตรการ

คุ้มครองในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดเกินกว่าจะปกป้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศกำหนดไว้” สันหวรรณ ศรีสด กล่าวเพิ่มเติม

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการฟ้อง SLAPPs ฉบับที่มีความครอบคลุมนั้นอยู่ภายใต้การผลักดันของกระทรวงยุติธรรม และยังคงอยู่ในขั้นแรกเริ่ม โดยร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวจะทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและความแพ่ง เพื่อให้อัยการและศาลมีอำนาจในการยกฟ้องคดีที่ฟ้องร้องบุคคลซึ่งใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ ร่างกฎหมายฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติให้จำเลยในคดีแพ่งหรือคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการยกฟ้องคดีตั้งแต่ในชั้นต้นได้ ด้วยเหตุว่าการฟ้องคดีดังกล่าวมาจากการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ICJ เห็นว่า แม้ร่างกฎหมายฉบับที่ครอบคลุมมากขึ้นนี้จะได้รับการรับรอง แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดี SLAPPs ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในกรณีการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางอาญาและ กฎหมายอื่น ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ดังนั้น การปฏิรูปกฎหมายอย่างครอบคลุมและเป็นระบบจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ความเป็นมา

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมทางการเมือง เป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบหลักจากคดี SLAPPs ในประเทศไทย

ในประเทศไทย กรอบกฎหมายที่เรียกว่าเป็นกฎหมายป้องกัน SLAPPs มักเป็นที่เข้าใจว่าครอบคลุมถึงบทบัญญัติมาตรา 161/1 และ 165/2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ พ.ศ. 2562 ทั้งนี้มาตรา 161/1 ให้อำนาจศาลในการยกฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ฟ้องร้องดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ในขณะที่มาตรา 165/2 อนุญาตให้จำเลยแถลงให้ศาลทราบถึงหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเพื่อพิสูจน์ว่าคดีไม่มีมูล

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติดังกล่าวไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในการยุติการดำเนินคดี SLAPPs เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ กฎหมายใช้บังคับได้เฉพาะกับคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ อีกทั้งยังไม่ได้ให้นิยามคำว่า “ไม่สุจริต” และไม่ได้บัญญัติโดยตรงถึงการให้ความคุ้มครองผู้ใช้สิทธิมนุษยชนหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานอื่น ๆ แต่อย่างใด

แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ฉบับที่สอง พ.ศ. 2566 – 2570 ของประเทศไทย ตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการฟ้อง SLAPPs ข้างต้น และได้มอบหมายให้สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม รวมทั้ง ป.ป.ช. รับผิดชอบในการ “ทบทวน แก้ไข พัฒนา และดำเนินการมาตรการป้องกันเพื่อให้สามารถคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก SLAPPs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”